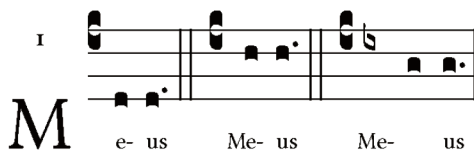

DORSKE I FRIGIJSKE KADENCE

U prethodnim poglavljima govorili smo o vrstama modalnih kadenca i kako se harmoniziraju. U ovom nastavku pozabavit ćemo se još malo dorskim, a zatim frigijskim kadicama koje zahtijevaju više pozornosti.

Već smo spomenuli pravila klasificiranja i harmoniziranja modalnih kadenca. Rečeno je da se kadicama nazivaju svi završetci na tonici određenoga modusa, a završetke na drugim modalnim tonovima nazivamo polukadicama. Međutim, kako svaki modus ima i svoj izvedeni modus, ili kako ga nazivamo prema grčkoj terminologiji *hypodorski*, *hypofrigijski* itd., i završetci na tim tonovima imaju obilježja identična sa završetcima na tonici modusa. Tako npr. dorski završetci u ljestvici od *d-d2*, osim na tonici *D*, mogu biti na tonici *A* i na tonici *G* ako je ton *h* snižen.

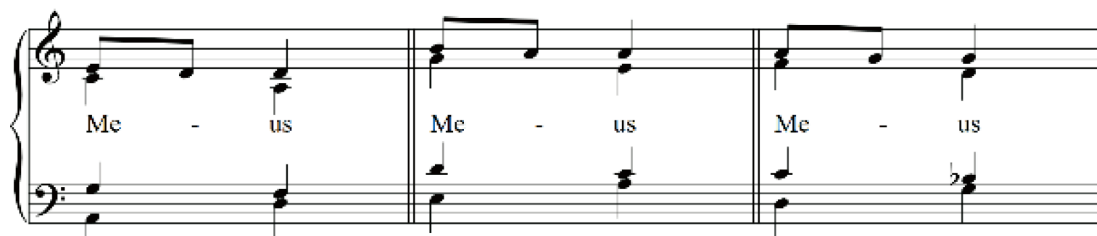

Primjer 1.

Završetak na tonu D

Na tonu A

Na tonu G

Pogledajmo još nekoliko primjera dobrih i loših harmonizacija dorskih kadenca.

Primjer 2.

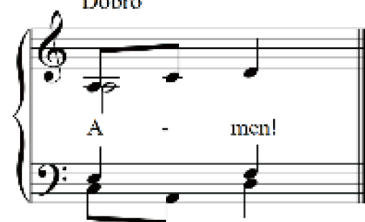
Dobro

Dobro

Loše (paralelne oktave)

Dobro

Prve su dvije dorske kadence korektna, ali nisu dobre za završnu kadencu napjeva, jer su na sekstakordu toničkoga akorda. Ako napjev završi baš na ovakav način, onda je prikladnije poslužiti se harmonijskim trikom i harmonizirati na način kako je prikazano u posljednjem primjeru br. 2.

UKRASNE DORSKE KADENCE

Ukrasnim kadencama nazivamo one kadence koje na pretposljednem slogu imaju neku ukrasnu neumu, bilo da je to neuma *climacus*, *climacus resupinus*, *torculus* itd.

Primjer 2.

Manje dobro jer se čuje dominantni septakord ali dopustivo

Dobro Dobro Dobro Dobro

A - men! A - men! A - men! A - men!

Dobro Dobro Dobro

A - - - men! A - - - men! A - - - men!

Dobro Dobro

A - - - - - men! A - - - - - men!

Loše (septima se rješava u oktavu) Dobro Dobro Dobro Dobro

A - men! A - men! A - men! A - men!

Dobro Dobro

A - men! A - men!

nota échapée

Manje dobro ali dopustivo

Nota F kao neriješena disonanca

FRIGIJSKE KADENCE

Primjer 1.

Niz mogućih akorda u frigijskoj ljestvici

Vidimo iz gornjega primjera koji se akordi mogu eventualno upotrijebiti u kadenca. Već je prije rečeno da za kadencu upotrebljavamo akord prije toničkoga akorda koji ima jedan ili ni jedan ton zajednički s toničkim akordom. Iz priloženoga vidimo da nam za kadenciranje mogu poslužiti akordi *d-mol* (ni jedan ton zajednički s tonikom), *a-mol* (jedan ton zajednički), a upotreba *F-dur* bit će problematična zbog paralelnih oktava. Gore izložena shema akorda bila je u upotrebi u vrijeme renesansne harmonije i kontrapunkta, samo što su se u kadenca služili kromatizmom.

Primjer 2.

Ova predočena kadenca ne zvuči dobro i trebalo bi ju izbjegavati. Renesansni polifoničari frigijske su završetke na tonu *e* harmonizirali pomoću akorda *a-mol* i *C-dur*.

Pogledajmo akorde koje možemo rabiti za frigijsku kadencu harmonizirajući ju s akordom *a-mola* kao toničkim akordom.

Primjer 3.

Niz mogućih akorda s početkom na *a-tonu*.

Što se tiče izbora akorda za kadencu, vrijedi već prije rečeno pravilo. Dolaze u obzir akordi za kadencu koji imaju jedan ili ni jedan ton zajednički s *a-molom*. Dakle, u obzir dolaze akordi: *d-mol*, *e-mol* i *e-mol* 7 i *G-dur*.

5

Primjer 4.

dobro dobro loše (paralelne kvinte i čuje se dominantna septima) loše (paralelne kvinte i čuje se dominantna septima)

me - us me - us me - us me - us

loše (paralelne kvinte i čuje se dominantna septima) dobro dobro dobro dobro

me - us me - us me - us De - us De - us

dobro dobro dobro dobro dobro

me - us me - us me - us me - us me - us

Primjer 5.

korektno korektno korektno

De - us De - us De - us De - us

dobro dobro dobro

can - ta - te can - ta - te can - ta - te

Primjer 6.

korektno korektno
(ali nije prkladno
za kadencu *finalis*) korektno

De - us De - - us De - us

frigijska kadenca
na tonu II

De - us De - us De - us De - us

9

Loše
(septima se rješava u oktavu) Dobro Dobro Dobro

A - men! A - men! A - men! A - men!

Dobro Dobro

A - men! A - men!

Primjer 7.

IIIme TON

Hymne: *Pange lingua* (In festo Corporis Christi)

Pange lingua glo-ri-ó - si Cór-po-ris mysté-ri-um Sanguisque preti-ó - si
 Quem in mún-di pré-ti - um Fructus véntris ge-ne-ró-si Rex ef-fú-dit gén - ti - um.

Rall.

Primjer 8.

457 • *Pange Lingua Gloriosi*

Tune: MODE III Text: St. Thomas Aquinas (†1274)

1. Pan-ge lin-gua glo-ri-ó-si Cór-po-ris my-sté-ri-um,
3. In su-præ-mæ no-cte cœ-næ. Re-cumbens cum frá-tri-bus,
5. Tan-tum er-go Sa-cra-mén-tum Ve-ne-ré-mur cér-nu-i:

III.

San-gui-nis-que pre-ti-ó-si, Quem in mun-di pré-ti-um
 Ob-ser-vá-ta le-ge ple-ne Ci-bis in le-gá-li-bus,
 Et an-ti-quum do-cu-mén-tum No-vo ce-dat rí-tu-i:

Fru-ctus ven-tris ge-ne-ró-si Rex ef-fú-dit gén-ti-um.
 Ci-bum tur-bæ du-o-dé-næ Se-dat su-is má-ni-bus.
 Præ-stet fi-des sup-ple-mén-tum Sèn-su-um de-féc-tu-i.

457 • Pange Lingua Gloriosi

Tune: MODE III Text: St. Thomas Aquinas (†1274)

1. Pan - ge lin - gua glo - ri - ó - si Cór - po - ris my - stè - ri - um,
 3. In su - præ - mæ no - cte cœ - næ, Re - cumbens cum frá - tri - bus,
 5. Tan - tum er - go Sa - cra - mén - tum Ve - ne - ré - mur cér - nu - i:

III.

San - gui - nis - que præ - ti - ó - si, Quem in mun - di præ - ti - um
 Ob - ser - vá - ta le - ge ple - ne Ci - bis in le - gá - li - bus,
 Et an - tí - quum do - cu - mén - tum No - vo ce - dat rí - tu - i:

Fru - ctus ven - tris ge - ne - ró - si Rex ef - fú - dit gén - ti - um.
 Ci - bum tur - bæ du - o - dé - næ Se dat su - is má - ni - bus.
 Præ - stet fi - des sup - ple - mén - tum Sén - su - um de - féc - tu - i.

Tan - tum er - go Sa - cra - mén - tum Ve - ne - ré - mur cér - nu - i:

III

Et an - tí - quum do - cu - mén - tum No - vo ce - dat rí - tu - i: Præ - stet fi - des

sup - ple - mén - tum Sén - su - um de - féc - tu - i. A - men. ossia A - men.

¹ http://archive.cwatershed.org/media/pdfs/13/03/30/12-00-50_o.pdf

6. Ge - ni - tó - ri, Ge - ni - tó - que Laus et ju - bi - lá - ti - o.

Sa - lus, ho - nor, vir - tus quo - que Sit et be - ne - díc - ti - o:

Pro - ce - dén - ti ab u - tró - que Com - par sit lau - dá - ti - o. A - men.

- 1. Pan - ge lin - gua glo - ri - ó - si Cór - po - ris my - sté - ri - um,
- 3. In - su - pré - mæ no - cte coe - næ, Re - cúm - bens cum frá - tri - bus,
- 5. Tan - tum er - go Sa - cra - mén - tum Ve - ne - ré - mur cér - nu - i:

III.

San - gui - nís - que pre - ti - ó - si, Quem in mun - di pré - ti - um
Ob - ser - vá - ta le - ge ple - ne Ci - bis in le - gá - li - bus,
Et an - tí - quum do - cu - mén - tum No - vo ce - dat rí - tu - i:

Fru - ctus ven - tris ge - ne - ró - si Rex et - fú - dit gén - ti - um.
Ci - bum tur - bæ du - o - dé - næ Se - dat su - is má - ni - bus.
Præ - stet fi - des sup - ple - mén - tum Sèn - su - um de - fé - ctu - i.

6. Ge - ni - tó - ri, Ge - ni - tó - que Laus et ju - bi - lá - ti - o,

Sa - lus, ho - nor, vir - tus quo - que Sit et be - ne - dí - ti - o:

Pro - ce - dén - ti ab u - tró - que Com - par sit lau - dá - ti - o. A - men.

Vidimo u izloženim primjerima da su dvije posljednje kadence napravljena na akordu *e-mola*. U posljednjem primjeru zaostajalica *d* e harmonizirana je s dva akorda i to sekstakordom *d-mola* i *e-molom* kao tonikom. I to je moguće, ali – kako vidimo – većina primjera rabi *a-mol* kao završni akord.

MELODIJSKA ANALIZA GREGORIJANSKIH NAPJEVA

Knjiga tiskana 2019. godine u izdanju Sveučilišta u Zagrebu i Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu. *Melodijska analiza gregorijanskih napjeva misnog Ordinarija* može se nabaviti na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, Vlaška 38, Zagreb.

Natalija Imbrišak

LITURGIJSKO SVIRANJE U GLAZBENOJ ŠKOLI

U glazbenim školama u Hrvatskoj orgulje se kao glavni predmet mogu učiti od rujna 1993. g., kada u Glazbenoj školi u Varaždinu kreće prvi naraštaj učenika. Postupno nakon toga, tu će mogućnost dobiti i učenici u Zagrebu, Puli, Splitu, Karlovcu, Zadru i Šibeniku.

Desetak godina nakon prvih početaka, školska nadzornica prof. Ružica Ambuš-Kiš sazvala je 1. srpnja 2003. godine u Glazbenoj školi u Varaždinu sjednicu na kojoj je konstituirano Stručno vijeće za orgulje te inicirana razmjena mišljenja o mogućnostima unaprjeđenja kvalitete nastave orgulja. Ista tijela, stručna vijeća, osnivana su i za nastavu drugih instrumenata. Njezine preporuke djelatnicima škola bile su da uz postojeći nastavni plan i program, ako dotična škola ima uvjete i nastavnik mjesta u satnici, uvedu i dodatni sadržaj koji bi obogatio i proširio znanja i sposobnosti učenika.

Kao jedan od zaključaka (pod točkom 3) navedene sjednice utvrđeno je sljedeće: »U OGŠ moguće je uvesti orgulje kao fakultativni predmet (30 min. tjedno) za učenike 6. razreda, također i u SŠ za klaviriste i teoretičare. U SŠ moguće je fakultativno izvoditi nastavu onih sadržaja koji ne postoje u sadašnjim planovima i programima, a smatramo da bi bili potrebni ili da za njih postoji interes – npr. komorna glazba, liturgijsko sviranje, improvizacija. Ove sadržaje može odobriti ravnatelj pojedine škole.«

Na sljedećem sastanku Stručnoga vijeća za orgulje, 13. studenoga 2004. godine u Varaždinu, potvrđena je mogućnost uvođenja Liturgijskoga sviranja kao izbornoga predmeta, ako škola ima mogućnosti i ako prof. orgulja ima mjesta u satnici.

Kao predavač orgulja u Glazbenoj školi u Varaždinu, podnijela sam prijedlog Vijeću pročelnika za odobrenje uvođenja Liturgijskoga sviranja 4. rujna 2006. g., nakon osluškivanja interesa i potreba svojih učenika. Većina učenika sudjelovala je na liturgijskim slavljinama – mnogi su upravo na taj način upoznali zvuk orgulja i poželjeli učiti taj instrument. Neki od njih pjevali su u crkvenom zboru, vrlo često uz orgulje, a bilo je i onih koji su se već samostalno okušali u sviranju pratnje zboru ili sviranju misa. Trebali su predmet koji bi sadržavao znanja i vještine potrebne za uporabu orgulja u liturgiji jer ti sadržaji nisu obuhvaćeni u nastavi orgulja kao glavnom predmetu.

Liturgijsko sviranje u praksi često izvode nestručne ili priučene osobe. Stručno osposobljen učenik kvalitetnom primjenom svojega glazbenoga znanja u liturgiji unaprijedit će zajednicu u kojoj živi i djeluje. Predmet Liturgijsko sviranje također može potaknuti neke od učenika na budući studij na Institutu za crkvenu glazbu. U posljednjih 14 godina (od 27 godina koliko djeluje Odjel za orgulje u Glazbenoj školi u Varaždinu), uče-